

Türkiye’de İşsizlik Sorunu Çıkmaz Sokakta

Erdem ALPTEKİN-Sait KAYA

Giriş

İşsizlik geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm ülkelerin ortak sorunu.

Günümüzde devletlerin en önemli sorunlarından biri haline gelen işsizlik, ulusların kalkınmaları önündeki en büyük engeli oluşturuyor.

İstihdamın geniş kitlelere yayılması, ekonomik üretkenliğin ve sosyal gelişmişliğin bir göstergesi olarak kabul ediliyor.

Bu nedenle; işsizliği ortadan kaldıracak veya kabul edilebilir seviyelere çekecek plan, program ve yasalara ihtiyaç var.

İşsizlikle mücadele kaçınılmaz.

Mücadele ederken eğitim sisteminin yeniden organizasyonundan yeni istihdam alanlarının yaratılmasına kadar birçok alanda kökten değişimlerin gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Türkiye’de İşsizlik Problemi

Türkiye’de işsizlik sorununu; yaşanan nüfus artışı, genç nüfusun genel nüfus içindeki payının yüksekliği gibi demografik unsurların yanı sıra iç göç sonucu hızlı kentleşme de derinleştirmekte.

Türkiye’nin özellikle 1980 sonrası piyasa ekonomisine alışma süreci ile birlikte işsizlik etkisini daha baskın bir şekilde hissettirmeye başlamıştır.

1990 yılında yüzde 8,2 olan işsizlik oranı, 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinin etkisiyle 2002’de yüzde 10,6’ya yükseldi.

2001-2006 döneminde gerçekleşen ortalama yüzde 7,2’lik büyüme hızına rağmen, işsizlik oranları 2006 yılında 2002

yılına göre sadece yüzde 0,7 oranında düştü ve yüzde 9,9 oldu.

Görüldüğü gibi 2001-2006 döneminde ekonomik büyümenin istihdam üzerindeki etkisi sınırlı kaldı.

Söz konusu yıllar içerisinde istihdam dostu olmayan bir büyüme gerçekleşti.

2007 yılında yüzde 4,5'lik bir büyüme ile son 6 yılın en düşük rakamı gerçekleşmiş olmasına rağmen ülkemiz 24 çeyrektir kesintisi büyüyor.

24 çeyrektir kesintisiz süren bu büyümeye rağmen işsizlik sorununa kalıcı çözümler bulunamadı.

Bunun en önemli nedenlerinden biri; mevcut işletmelerin yeni yatırımlar yapmaksızın kapasite kullanım oranlarını ve verimliliklerini artırmış olmaları.

Yeni yatırımlar yapılmaksızın sağlanan büyümenin sürekli olamayacağı apaçık.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de yeni yatırımlar yapılarak yeni istihdam alanlarının açılması gerekiyor. Bunun için özel sektör mantığını ön plana çıkaracak yeni düzenlemelere ihtiyacımız var.

Tablo 1. Türkiye İstatistik Kurumu Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Ocak Dönemi Sonuçları

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Kurumsal olmayan sivil nüfus (000)	68 543	69 309	43.068	43.968	25.475	25.341
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	48 892	49 642	31.181	31.954	17.711	17.688
İşgücü (000)	22 898	22 679	14.082	14.189	8.815	8.490
İstihdam (000)	20 390	20 112	12 267	12 350	8 123	7.762
İşsiz (000)	2.508	2.567	1.815	1.838	692	728
İşgücüne katılma oranı (%)	46,8	45,7	45,2	44,4	49,8	48,0
İstihdam oranı (%)	41,7	40,5	39,3	38,7	45,9	43,9
İşsizlik oranı (%)	11,0	11,3	12,9	13,0	7,9	8,6
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	13,7	13,8	13,2	13,1	15,5	16,0
Genç nüfusta işsizlik oranı(1)(%)	20,6	21,0	22,1	22,1	17,9	18,7
Eksik istihdam oranı (%)	3,3	3,1	2,8	2,6	4,0	3,9
Genç nüfusta eksik istihdam oranı(1)(%)	3,4	2,9	2,4	2,6	5,2	3,5
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	25.994	26.963	17.099	17.765	8.896	9.198

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıklamış olduğu Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Ocak Dönemi Sonuçları'na göre; Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 59 bin kişi artarak 2 milyon 567 bin kişiye yükseldi.

İşsizlik oranı, 0,3 puanlık artışla yüzde 11,3 olarak gerçekleşti. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 0,1 puanlık azalışla yüzde 13, kırsal yerlerde ise 0,7 puanlık artışla yüzde 8,6 oldu.

Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı ise; geçen yılın aynı dönemine göre 0,3 puan azalarak yüzde 13 seviyesinde gerçekleşti. Bu oran erkeklerde yüzde 12,1, kadınlarda ise yüzde 16,8 oldu.

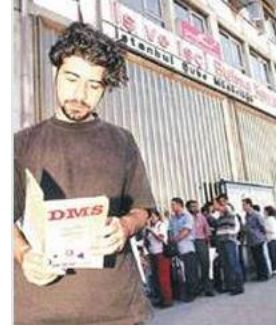
2008 Ocak döneminde işsizlerin;

- % 75,6'sı erkek nüfus.
- % 58,9'u lise altı eğitilmiş.
- % 26,1'i bir yıl ve daha uzun süredir iş arıyor.
- İşsizler sıklıkla (% 32,5) "eş-dost" vasıtasıyla iş arıyor.
- % 84,7'si (2 milyon 174 bin kişi) daha önce bir işte çalışmış.
- Daha önce bir işte çalışmış olan işsizlerin % 46,3'ü "hizmetler", % 23'ü "sanayi", % 20,6'sı "inşaat", % 10,1'i ise "tarım" sektöründe çalışmış.

Genç nüfus (15–24 yaş grubundaki nüfus) işsizlik oranı ise yılın aynı dönemine göre 0,4 puan artışla yüzde 21'e yükseldi.

Kentte genç nüfus işsizlik oranı değişmeyerek yüzde 22,1; kırsalda 0,8 puan artarak yüzde 18,7 olarak gerçekleşti.

Özellikle genç işsizlik oranlarının bu kadar yüksek olmasında, 15-24 yaş grubunda bulunanların işgücü piyasasına ilk girişlerinin bu döneme denk gelmesi ve deneyim eksikliği nedeniyle işverenler tarafından ek maliyet unsuru olarak görülmeleri etkili.

Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Ocak Dönemi Sonuçları'na göre işsizlik oranı;

- Yükseköğretim mezunlarında yüzde 9,4,
- Lise ve dengi meslek okulu mezunlarında yüzde 13,7,
- Lise altı eğitilmişlerde yüzde 11,1,
- Okur yazar olmayanlarda ise yüzde 8,2

olarak gerçekleşmiştir.

Bunun dışında genel olarak eğitim düzeyi düştükçe işsizlik oranının da göreceli olarak azaldığı görülüyor.

Bunun nedeni, eğitim düzeyi yükseldikçe iş arayan bireylerin beklentilerinin de artması. Eğitim düzeyi daha yüksek olan bireyler, uygun işi bulana kadar işsiz kalabilmeyi belirli bir süre kabulleniyorlar. Eğitim düzeyi daha düşük olan bireylerin ise böyle bir seçim şansı yok. Bu da onların istihdama katılma düzeyini eğitilmiş işsizlere göre artırıyor.

İşsizlikle Mücadele Yöntemleri

Yüksek işsizlik oranlarının özellikle 1980 sonrası dünya genelinde önemli bir sorun haline gelmesi, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Avrupa Birliği

üyesi ülkeler başta olmak üzere, birçok ülkeyi işsizlikle mücadele için ciddi önlemler almaya itti.

Avrupa Komisyonu 1994 yılında işsizlikle mücadelede etkinliği artırmak için Essen stratejisini ortaya koydu.

Bu stratejiye göre; “Mesleki eğitime önem verilerek insan kaynaklarının geliştirilmesi, istihdam odaklı büyüme, esnek ücret politikası ve üretken yatırımların desteklenmesi, iş piyasası kurumlarının etkinliğinin artırılması, girişimciliğin teşvik edilmesi, gençler, kadınlar ve yaşlılar ile uzun dönemli işsizlerin iş piyasasına girişinin kolaylaştırılması” gibi önlemler alınarak işsizliğin ortadan kaldırılması hedeflendi.

1997 yılında imzalanan Amsterdam antlaşması ile istihdam konusu ortak bir sorun olarak kabul edilerek, AB üyesi ülkelerin eşgüdümlü bir istihdam stratejisi izlemeleri gerektiği ortaya konuldu. Amsterdam antlaşmasında, yüksek istihdam sağlanmasının ekonomik büyüme ve istikrar kadar önemli olduğu sonucuna da yer verildi.

Yine 1997 yılında Lüksemburg’da olağanüstü istihdam zirvesi toplandı. Bu zirvede “Avrupa İstihdam Stratejisi” geliştirilmeye başlandı. Avrupa İstihdam Stratejisi “İstihdam Edilebilirlik”, “Girişimcilik”, “Uyarlanabilirlik” ve “Fırsat Eşitliği” olmak üzere dört temel ilke üzerine kuruldu.

- **İstihdam Edilebilirlik;** iş arayanların mesleki yeteneklerini geliştirerek iş bulmalarını kolaylaştırmak amacını taşıyor.
- **Girişimcilik;** yeni istihdam kapasitelerinin oluşturulması açısından önem taşıyor. Bunun için de kendi işini kuranların desteklenmesi gerekmekte. Girişimciliği teşvik eden politika ve programlar mümkün olduğunca ön plana alınmalı.
- **Uyarlanabilirlik;** çalışanların ve işletmelerin teknolojik gelişmelere ve değişen çalışma koşullarına uyum düzeylerinin geliştirilmesi anlamını taşıyor.
- **Fırsat Eşitliği;** işgücü piyasasında özellikle cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve eşit çalışma koşullarının yaratılmasını sağlıyor. Bu açıdan bakıldığında kadınların işgücüne katılım oranlarını artırmak önemli.

AB ve OECD ülkeleri işsizlikle mücadelede aktif istihdam politikalarına öncelik verdiler.

AB ve OECD ülkelerinin, işsizlikle mücadele için bütçelerinden aktif istihdam politikalarına ayırdıkları paylar her geçen yıl artış gösteriyor.

OECD ülkelerinde aktif istihdam politikaları için ayrılan pay, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)’nin yüzde 1 ila 2’si arasında bir değere karşılık geliyor.

AB ve OECD ülkelerinde işsizlikle mücadelede uygulanan bir başka yöntem de girişimcilik ve kendi hesabına çalışmanın teşvik edilmesi.

Türkiye’de istihdam politikalarının gelişimine bakıldığında ise, işsizlikle mücadele için alınan önlemlerin ilk Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan başlayarak tüm kalkınma planlarında yer aldığı görülüyor.

Kalkınma planlarına bakıldığında, işsizliğin ekonomik büyümeye bağlı olarak azaltılabileceği öngörülüyor.

Ülkemizde bugüne kadar kapsamlı bir ulusal istihdam politikasının uygulanmadığını söyleyebiliriz.

Özellikle son yıllarda işsizlikle mücadelede aktif istihdam politikalarına daha fazla yer verilmesi umut verici.

Ülkemizde aktif istihdam politikalarından en fazla uygulama alanı bulan mesleki- teknik eğitim ve iş arama yardımı merkezli politikalar.

Ancak ülkemizin istihdam alanında daha çok yol alması gerekiyor.

Ülkemiz, ücretten alınan vergiler ile işçi ve işverenden alınan sosyal güvenlik primleri toplamının işgücü maliyetine oranı yüzde 42,7 ile OECD üyesi ülkeler içinde en yüksek istihdam vergi yüküne sahip ülke konumunda.

Bu oran OECD genelinde ortalama yüzde 26,6 iken, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde yüzde 16,9 ve İrlanda’da yüzde 5,9 seviyesinde.

Ülkemizdeki istihdam vergileri ortalamaların oldukça üzerinde. Bu kadar yüksek vergilerin olduğu bir ülkede yeni istihdam alanları yaratmanın ne kadar güç olduğu ortada.

Bu nedenle, özellikle son yıllarda işgücü maliyetlerini azaltmaya yönelik tedbirler alınması gerekiyor.

Sonuç

İşsizlik, toplumların ekonomik ve sosyal gelişiminin dolayısıyla toplumdaki sosyal barışın sağlanmasının önündeki en büyük engellerden birisi.

Ülkemizdeki işsizlik oranlarına bakıldığında özellikle genç işsizliğinin (15-24 yaş grubundaki nüfus) % 20,6 gibi yüksek bir orana yükseldiğini görüyoruz.

Bundaki en büyük etken, eğitim kurumları ile işgücü piyasasını düzenleyen kurumlar arasında eşgüdümü sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulamaması.

Ayrıca işsizlik oranlarının eğitim düzeyi yüksek kesimde daha yüksek olması, ülkemizin vasıflı işgücünden verimli bir şekilde yararlanamadığını gösteriyor.

Gerek belirli eğitim düzeyinde olan bireylerin niteliklerine uygun iş seçmelerinde gerekse onların yerleştirilmesinde ve oryantasyonunda yaşanan sorunlar, eğitim düzeyi yüksek olan nüfus grubunda işsizliğin artmasını yakından etkiliyor.

Mesleki teknik eğitimin yeterince özendirilmemesi ve mesleki teknik eğitim kurumları ile işletmeler arasında koordinasyonun sağlanamaması, genç işsizliğinin artmasının en büyük nedenlerinden biri.

Mesleki açıdan vasıfsız durumda olan işgücü faktörüne temel mesleki eğitimin verilmesi sağlanmalı.

Böyle bir eğitime tabi olan işgücü faktörü herhangi bir işe başlamadan önce belirli bir yetkinliğe kavuşmalı.

Bu durum da mesleki teknik eğitimden geçmiş olan insan kaynağının üretimdeki verimliliğini ve yaratmış olduğu katma değer kalitesini artıracaktır.

Yapılan araştırmalara göre, işletmelerin mesleki teknik eğitim almış elemanları istihdam etme oranı yüzde 80.

Bu konuyla ilgili olarak; iş piyasalarının ihtiyaç duyduğu, günümüzde yaşanan teknolojik değişimlere kolay uyum sağlayabilecek vasıflı işgücünün yetiştirilmesi için Odamız da projeler üretiyor.

Odamız ve İzmir Ekonomi Üniversitesi'nin işbirliği ile kurulacak olan İş Okulu Projesi kapsamında yetiştirilecek olan nitelikli işgücü ile iş dünyasının ara eleman ihtiyacı kısmen ortadan kaldırılacak.

İş Okulu ile birlikte hem gençlerin meslek edinmeleri sağlanacak hem de mesleklerini sürdürmekte olanların yetenekleri geliştirilecek.

Böylelikle, okul bittikten sonra doğrudan genç işsizlerin arasına katılan bu bireylerin istihdam piyasalarında yer alması, dolayısıyla işsizlik oranlarının düşmesi ve ülkenin üretim ve verimlilik oranlarının yükselmesi sağlanacak.

Bunun yanında yeni istihdam alanları yaratılmalı ve yatırımların artırılması için girişimcilerin önü açılmalı ve gerekli teşvikler sağlanmalı.

İşsizlik oranlarının düşürülmesi için özellikle küresel rekabet içinde bulunan ülkemiz firmalarının işgücü maliyetlerinden doğan dezavantajlarının ortadan kaldırılması gerekiyor.

Bu bağlamda, işverenlerin sırtında büyük yük oluşturan sigorta prim oranlarının düşürülmesi ile firmaların küresel piyasalarda rekabet edebilirliği ve yeni yatırım alanlarına kayması sağlanacak.

Yeni yatırımların yapılması ve istihdam alanlarının genişlemesi ile kronik işsizlik sarmalından çıkış da sağlanacak.

İşsizlikle mücadelede iş piyasası kurumlarının yetkinliğinin artırılması da büyük önem taşıyor.

İstihdam hizmetlerinde aracılık eden istihdam kurumlarının temel görevlerinden olan iş ve meslek danışmanlığı ile işe yerleştirme hizmetlerinin daha etkin bir biçimde yürütülmesi iş arayanların hızlı ve doğru bir biçimde istihdam edilmelerini sağlayacak.

Kaynakça

- Süleyman ÖZDEMİR, Halis Yunus ERSÖZ, İbrahim SARIOĞLU, **İşsizlik Sorununun Çözümünde Kobilerin Desteklenmesi**, İTO Yayınları, Yayın No. 2006-45, İstanbul, 2006.
- Meryem KORAY, **Sosyal Politika**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Bursa, 2007.
- Handan KUMAŞ, **İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerine Etkileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.3, S.4, İzmir, Ekim-Aralık 2001.
- Kuvvet LORDOĞLU, Mete TÖRÜNER, Nurcan ÖZKAPLAN, **Çalışma İktisadı**, Beta Yayınları, Yayın No. 535, 3. Baskı, İstanbul, 1999.
- Mustafa Yaşar TINAR, **Çalışma Psikolojisi**, Necdet Bükey Matbaacılık, İzmir, 1996.
- Yücel UYANIK, Eyüp BEDİR, **Rosetta Planının Analizi ve Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Şartlarında Uygulanabilirliği**, Ankara, 2006.
- İzmir Ticaret Odası, **2008 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Programı ve Bütçesi**